

МІЖНАРОДНЕ СУБРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ДИНАМІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті висвітлено механізм участі України в регіональних інтеграційних процесах на основі розвитку теоретико-методологічних положень щодо оптимізації процесів проникаючої та політичної інтеграції та оцінки соціально-економічних наслідків інтеграційної взаємодії.

В статье отражен механизм участия Украины в региональных интеграционных процессах на основе развития теоретико-методологических положений относительно оптимизации процессов проникающей и политической интеграции и оценки социально-экономических последствий интеграционного взаимодействия.

In the article the mechanism of participation of Ukraine is reflected in regional integration processes on the basis of development teoretiko-methodological positions in relation to optimization of processes of penetrable and political integration and estimation of socio-economic consequences of integration cooperation.

Ключові слова: субрегіональне співробітництво, євро регіон, «Європа регіонів».

XX століття – століття надшвидкого розвитку економіко-політичних процесів. Його друга половина ознаменувалася стрімким розвитком інтеграційних процесів як на міждержавному рівні, так і на рівні прикордонних регіонів.

Розвиток сучасної світової економіки характеризується посиленням міжнародної конкуренції, удосконаленням продуктивних сил на основі науково-технічного прогресу, що зумовлює поглиблення процесів інтернаціоналізації, активізацію інтеграції національних економік у систему міжнародного поділу праці і формування регіональних інтеграційних об'єднань, націлених на створення локальних середовищ, які сприяють підвищенню національної конкурентоспроможності й поліпшенню економічних і політичних позицій окремих держав на світовій арені.

Особливе значення для сталого розвитку економіки України має оптимізація інтеграційної стратегії держави з метою повнішого використання конкурентних переваг з урахуванням вимог сучасного етапу глобалізації, необхідності вирішення соціальних, економічних, політичних проблем та активізації участі в міжнародному співробітництві у різноманітних сферах.

Істотний внесок у формування методологічних засад інтеграційної теорії внесли дослідження М.Алле, М.Гальперіна, Ф.Герельса, Ф.Махлупа, К.Мейєра, Дж.Міда, В.Рьопке, Я.Тінбергена, Ю.Шишкова, Ф.Шміттєра, М.Шумана та ін.

Проблемам регіональної інтеграції присвячені праці провідних вітчизняних учених: І.Бакаєва, Ф.Вєрба, І.Гладій, Б.Губський, В.Денисюк, Ю.Макогон, А.Мокий, В.Новицький, В.Олефір, А.Поручник, М.Рум'янцев, А.Філіпенко, О.Чернега, Г.Черніченко й ін.

У більшості досліджень аналізуються тенденції інтеграційних процесів, особливості регіоналізації сучасного світогосподарського простору, прогнозуються перспективи розвитку конкретних інтеграційних об'єднань.

Однак зміни у світовій економіці, посилення впливу науково-технічного прогресу на розвиток соціально-економічних систем, соціально-політична нестабільність у багатьох регіонах світу, реалізація інноваційної моделі економічного розвитку України визначають необхідність подальших наукових досліджень, пов'язаних з удосконаленням механізму участі України в регіональних інтеграційних процесах в умовах глобалізації, оцінкою соціально-економічних наслідків інтеграційної взаємодії.

Метою дослідження є удосконалення механізму участі України в регіональних інтеграційних процесах на основі розвитку теоретико-методичних положень щодо оптимізації процесів проникаючої та політичної інтеграції і оцінки соціально-економічних наслідків інтеграційної взаємодії.

Об'єктом дослідження є субрегіональні інтеграційні процеси в умовах глобалізації, а предметом – механізм інтеграції України у регіональні інтеграційні об'єднання.

Особливо успішно міжнародне субрегіональне співробітництво розвивалося у Європі, це навіть призвело до того, що в Західній Європі уряди перейшли до спільної регіональної політики під назвою «Європа регіонів». Законодавчою базою такої політики взагалі і розвитку транскордонних зв'язків зокрема є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 року і Додатковий протокол до цієї Європейської конвенції від 1995 року.

Прикордонна співпраця між країнами Європи розвивається на базі спеціально утворених територіальних угруповань – єврорегіонів, які є транскордонним об'єднанням декількох адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн, розвиток яких відбувається за наперед погодженими планами та проектами. Дана співпраця допомагає розв'язувати нагальні проблеми регіонів країн-учасниць. Це можуть бути проекти спрямовані на підвищення зайнятості, розвитку інфраструктури регіону, підтримки науки і освіти, забезпечення позитивної екологічної ситуації.

Для організації діяльності єврорегіонів створюються спеціальні міжнародні ради, робочі групи виконавчих органів регіонів та об'єднання підприємців.

Угоди про транскордонне співробітництво, з точки зору міжнародного публічного права, свідчать не про створення нових механізмів міждержавних відносин, а про перерозподіл компетенції у відносинах між центральним урядом та місцевими владами прикордонних територій, що є проявом загальносвітової позитивної тенденції «м'якого» узгодження інтересів центру і регіонів у контексті сучасної переорієнтації розвитку Європейського Союзу від «Європи вітчизн» до «Європи регіонів».

Для фінансування інвестиційних проектів Європейським Союзом спеціально розроблено програму INTERREG, яку започатковано у 1990 році спеціально для розвитку транскордонних зв'язків між країнами ЄС та країнами, які з ними межують. Інвестиційна підтримка єврорегіонів також здійснюється за

допомогою місцевих бюджетів та державних бюджетів країн-учасниць.

Отже, сприяння розвитку прикордонного співробітництва на основі моделей єврорегіонів є виявленням економічних, політичних та гуманітарних настанов саме Європейського Союзу.

Міжнародна взаємодія регіонів включає різноманітні форми їхньої взаємодії у сфері економіки та соціального життя. Така взаємодія може здійснюватися як між внутрішніми регіонами окремих країн, причому такі регіони та, навіть країни вповні можуть і не мати спільних кордонів (такій віддаленій кооперації значно сприяє інноватизація розвитку, можливості інформаційного обміну, який дійсно не потребує фізичного контакту та територіальної близькості), так і між сусідніми територіями, адміністративно-територіальними утвореннями.

Як справедливо відзначають П.Беленький та Н.Мікула, «у процесі становлення ринкових відносин в Україні виникли нові функції управління обласним господарством – міжнародна міжрегіональна діяльність» [1, с.331], і це зумовлює значний інтерес до відповідного зарубіжного досвіду. Варто звернути увагу на комплексність та синтетичність міжрегіональної взаємодії (передусім на відміну від галузевих форм кооперації, інвестиційної та інших форм взаємодії). Адже в сфері прикордонного співробітництва перетинаються численні життєво важливі проблеми, які мають не тільки економічну, взагалі соціально-господарську природу, але й гуманітарний, зовнішньополітичний, етнокультурний характер. Таким чином йдеться не тільки про додаткові можливості розв'язувати утилітарні завдання розвитку, але й про створення загальних передумов добросусідства, потенціал вирішення таких проблем, які не мають прийнятної формули на рівні міждержавних стосунків.

Значущим моментом є те, що саме прикордонні регіони потенційно найбільш ефективно можуть впроваджувати у практику нові моделі міжнародної кооперації. Причиною цього слугують виражений інноваційний потенціал прикордонного співробітництва, експериментальні підходи (навіть метод проб та помилок) при апробуванні нетрадиційних методів взаємодії.

В останньому випадку може йтися як про форми прикордонного співробітництва, так і про чіткіше регламентовані форми утворення єврорегіонів (звичайно, якщо йдеться про країни ЄС, а також країни прилеглої до цього блоку зони). Причому в будь-якій ситуації важливу роль відіграє інституційний та системоутворюючий фактор регулювання. Так слід враховувати, що в сучасному світі помітну роль відіграють не тільки органи національного базування, але й спільні структури, які покликані сприяти розвитку міжнародних субрегіонів. Передусім діяльність таких регулюючих структур концентрується навколо найбільш перспективних проектів, вона спрямовується в русло вирішення завдань поширення інформаційномістких виробництв, інноваційно перспективних проектів.

Ці нові реалії суспільного життя зумовлюють сучасний характер геополітики. Як зазначалося в економічній літературі, «на наднаціональному

рівні інтернаціоналізація проявляється, з одного боку, у вигляді лібералізації умов торгівлі та руху капітально-фінансових ресурсів, а з іншого – як прогресуючі тенденції регіоналізму» [2, с.200]. Для ілюстрації сказаного можна ще раз згадати тезу про Європу регіонів як базову формулу подальшої євроінтеграції, вимушену реорієнтацію віддалених від центра регіонів Росії на споживачів та технологічні цикли у Японії та Китаї (Приморський, Далекосхідний, Сибірський регіони), Західній та Центральній Європі (Калінінградська область).

На вирішальному етапі структурної реформи, що його зараз переживає Україна, варто критично переглянути теоретичні основи і практику функціонування економіки, функціональними елементами якої постають регіональні господарські комплекси. Створення субрегіональних структур пов'язано із прагненням відповідних територій, представленими органами публічної влади, виборними та адміністративно-виконавчими структурами, здобути сприятливі позиції на міжнародній арені, увійти до світового співтовариства не на правах сировинного додатку та ринку для збуту третьосортних товарів, а як рівного партнера щодо найбільш успішних регіонів та громад. Позитивний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків може радикально сприяти підвищенню життєвого рівня у регіонах, зростанню зайнятості населення, покращенню інвестиційного клімату, ділової активності тощо.

Взагалі, формування спільної інноваційної економіки постає завданням та інструментом гео економічної політики сучасних регіональних об'єднань як держав, так і регіонів. Проекти взаємодії на міжнаціональному та локальному рівнях покладено в основу функціонування успішних або перспективних у майбутньому інтеграційних об'єднань. Перш за все варто сказати про амбіційні плани Європейського Союзу щодо створення загальноконтинентальної інноваційної економіки. Причому факт значних відмінностей між окремими регіонами ЄС не розглядається як перешкода реалізації цих планів. Навпаки, ставиться завдання створення широкої та гнучкішої мережі обміну інформацією, доступу до спільних банків даних, координації регулятивної діяльності та новоутворюваних технологічно-інформаційних проектів. Наприклад, можна відзначити створення так званої Інноваційної мережі регіонів у Європі (Innovative Regions in Europe – IRE – Network), до якої входять численні регіони блоку. Дана мережа інтегрує відомості про окремі інноваційні регіони, наприклад, регіону Yorkshire&the Humber у Великій Британії, регіону Lorraine у північно-східній частині Франції, регіону Shannon у західній частині Ірландії. Щодо України та її структурних реформ, то Т.Вюртенбергер та Р.Колишко відзначали, що регіональну політику в Україні можна розглядати як «засіб вирішення гострих соціально-економічних проблем, прискорення ринкових перетворень тощо». Такий підхід «відповідає принципам Європейської хартії місцевого самоврядування, яка проголошує місцеву владу однією з головних

підвалин демократичного режиму та визнає за місцевим самоврядуванням повне право на вирішення усіх місцевих справ» [3].

Є спроби «закласти» міжрегіональні (або субрегіональні) інноваційні механізми в основу інтеграційних об'єднань країн АСЕАН, від яких слід очікувати спробу виходу на провідні ролі в глобальній конкурентній боротьбі як глобальних суб'єктів поділу світу на сфери впливу та змагань за лідерство в інноваційній, науково-технічній політиці. Звичайно, не варто випускати з поля зору прагнення США, які намагаються використати потенціал регіонального співробітництва країн Північної Америки для того, щоб закріпити свою лідируючу позицію в системі міжнародних економічних відносин.

Такі процеси регламентуються як загальнонаціональними законодавчими системами, так і регіональними нормативними актами, як міждержавними договорами, так і міжрегіональними домовленостями, контрактами. Причому очевидним є те, що регіони не тільки мають певний перелік прав (або мають бути наділені відповідними правами), але й об'єктивно виступають носіями пріоритетних, найбільш дієвих підходів до розв'язання завдань прискорення науково-технічного прогресу, організації міжнародного кооперування фірм та підприємств на відповідних територіях.

Можна спостерігати бурхливий розвиток законодавчих систем, інституційних механізмів, виникнення ініціативних груп, діяльність яких спрямована на регламентацію конкретних регіональних інтеграційних процесів, впровадження механізмів впливу на інтеграційну діяльність прикордонних громад та соціальних утворень. Втім, важливим моментом є те, що регіональне прикордонне співробітництво саме по собі не ставить під сумнів державний суверенітет, інститути прикордонного регулювання, митного контролю. Воно не знижує рівня відповідальності центральних державних органів за всіма напрямками соціально-економічного життя. Такі властивості прикордонного співробітництва у різних його формах зумовили його використання в тих випадках, коли ще не створено загальних економічних, інституційних, правових передумов для налагодження інтеграції макроекономічних комплексів. Більше того, останнє інколи розглядається як результат регіональних процесів.

Список використаних джерел:

1. Беленький П. Формування стратегії міжнародної діяльності регіону / П.Беленький, Н.Мікула // Регіональна політика і механізми її реалізації / За редакцією М.І.Долішнього. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 331-339.
2. Попова Ю. Спеціалізація національних економік в умовах глобалізації на сучасному етапі / Ю.Попова // Збірник наукових праць. Вип. 32 / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – С.199-208.
3. Вюртенбергер Т. Регіональна політика України: європейський досвід та українські перспективи. / Т.Вюртенбергер, Р.Колишко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ueplac.kiev.ua/ukr/papers/files/TW&RK_reg%20policy%20ukr.pdf.